

گلگشتی در بوستان صادق

نگاهی به زندگی علمی
استاد احمد صادقی اردستانی

www.ketab.ir

صادق اردستانی، احمد، ۱۳۲۳ -

گلگشتی در بوستان صادق: نگاهی به زندگی علمی استاد احمد صادق اردستانی / احمد

صادق اردستانی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۴۰۳.

۱۱۲ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۳۵۶۸) (کلیات، کتابشناسی)

ISBN 978-964-09-2774-8

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. اسلام - مطالب گروه گون. الف. مؤسسه بوستان کتاب. ب. عنوان. ج. عنوان: نگاهی

به زندگی علمی استاد احمد صادق اردستانی.

۲۹۷/۰۲

BP ۱۱

شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۰۷۶۷۰

۱۲۰۳

www.ketab.ir

■ موضوع: کتابشناسی (کلیات)

■ گروه مخاطب: عمومی

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۳۵۶۸

مستعمل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۸۷۶۱

بوستان کتاب

گلگشتی در بوستان صادق

نگاهی به زندگی علمی استاد احمد صادقی اردستانی

- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول/۱۴۰۳ • شمارگان: ۲۵۰
- بها: وبسایت رسمی مؤسسه بوستان کتاب

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

❖ دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، معلم ۱۴، پلاک ۱۷، کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۶۵۹، تلفن: ۰۲۵۳۱۱۵۲۶۳۲

تلفن‌های پخش: ۰۲۵۳۱۱۵۲۷۲۰ و ۰۲۵۳۱۱۵۲۷۴۱

❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهید، تلفن ۰۲۵۳۱۱۵۱۲۵۰ و ۰۲۵۳۱۱۵۱۱۸۷

❖ فروشگاه تهران: خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۰۲۱۶۶۹۶۹۸۷۷۸

❖ فروشگاه اصفهان: خیابان حافظ، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۰۳۱۳۲۲۲۰۳۷۰

❖ فروشگاه مشهد: چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۰۵۱۳۲۲۳۳۶۷۲

❖ فروشگاه رنگین کمان (کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهید، تلفن: ۰۲۵۳۱۱۵۲۷۷۳

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.ir

پایگاه اینترنتی فروش کتاب: www.bustaneketab.ir

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • ویراستار: محمدرضا منصفی‌سروندانی • اصلاحات حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی: حلیمه قربانی و قاسم افشاری
- طراح جلد: محمود هدایی • اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری
- اداره چاپخانه: محمد فرامرزی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۱۱	.....	مقدمه
۱۳	.....	نگاهی به زندگی نامه مؤلف
۱۴	.....	تحصیل در قم
۱۵	.....	استادان
۱۶	.....	روزگار مبارزه
۱۷	.....	کار نویسندگی
۱۹	.....	الف: عقاید و کلام
۱۹	.....	۱/۱. آشنایی با خدای جهان
۱۹	.....	۲/۲. آیین همزیستی مسلمانان
۲۰	.....	۳/۳. اسلام و منافقین
۲۰	.....	۴/۴. جاهلیت از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه
۲۱	.....	۵/۵. درسی از خداشناسی
۲۱	.....	۶/۶. زیبایی های بهشت
۲۱	.....	۷/۷. شیعه علی <small>علیه السلام</small>

- ۲۲ ..... ۸/۸. صفات شهید در متون اسلامی
- ۲۲ ..... ۹/۹. صفات مؤمن راستین
- ۲۲ ..... ۱۰/۱۰. کشیش تازه مسلمان
- ۲۳ ..... ۱۱/۱۱. مناجات و زمزمه های عاشقانه
- ۲۴ ..... ب: احکام
- ۲۴ ..... ۱/۱۲. آیین نامه حج
- ۲۴ ..... ۲/۱۳. جلوه های نماز، در قرآن و حدیث
- ۲۵ ..... ۳/۱۴. الجعفریات
- ۲۵ ..... ۴/۱۵. حج از میقات تا میعاد
- ۲۶ ..... ۵/۱۶. چگونه روزه بگیریم؟
- ۲۶ ..... ۶/۱۷. چگونه عبادت کنیم؟
- ۲۷ ..... ۷/۱۸. زندان در اسلام
- ۲۷ ..... ۸/۱۹. قرب الإسناد
- ۲۷ ..... ۹/۲۰. نذر کتاب و نذرهای فرهنگی
- ۲۹ ..... پ: پیامبر ﷺ و امامان علیهم السلام
- ۲۹ ..... ۱/۲۱. پیام های پیامبر ﷺ آموزه های زندگی ساز
- ۳۰ ..... ۲/۲۲. حضرت محمد ﷺ و خدیجه علیها السلام
- ۳۰ ..... ۳/۲۳. امام حسین علیهم السلام و عاشوراییان
- ۳۱ ..... ۴/۲۴. امام سجاد علیهم السلام خطبه ها، نامه ها و کلمات قصار
- ۳۱ ..... ۵/۲۵. با ما، به کربلا بیایید
- ۳۲ ..... ۶/۲۶. پرسش و پاسخ، پیرامون امام حسین علیهم السلام و عاشورا

۳۲	.....	پیام‌های چهارده معصوم <small>علیهم‌السلام</small>
۳۳	.....	۸/۲۸. درسی از مکتب حسین <small>علیه‌السلام</small>
۳۳	.....	۹/۲۹. زندگانی امام جواد <small>علیه‌السلام</small>
۳۴	.....	۱۰/۳۰. مجموعه گفتار عاشورا
۳۵	.....	۱۱/۳۱. نهضت امام حسین <small>علیه‌السلام</small> و قیام توأین
۳۵	.....	۱۲/۳۲. وقایع رمضان و شهادت علی <small>علیه‌السلام</small>
۳۶	.....	ت- زنان پاک، دانشمند و قهرمان
۳۶	.....	۱/۳۳. آمنه، مادر پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small>
۳۶	.....	۲/۳۴. بانوی شجاع، زینب کبری <small>علیه‌السلام</small>
۳۷	.....	۳/۳۵. حضرت خدیجه <small>علیه‌السلام</small> اولین زن مسلمان
۳۷	.....	۴/۳۶. زنان دانشمند و راوی حدیث
۳۸	.....	۵/۳۷. زینب قهرمان دختر علی <small>علیه‌السلام</small>
۳۹	.....	۶/۳۷. شخصیت زن مسلمان
۳۹	.....	۷/۳۹. فاطمه <small>علیه‌السلام</small> الگوی زن مسلمان
۴۰	.....	۸/۴۰. فاطمه <small>علیه‌السلام</small> دختر امام حسین <small>علیه‌السلام</small>
۴۲	.....	ث- اخلاق و آداب
۴۲	.....	۱/۴۱. اخلاق خانواده
۴۲	.....	۲/۴۲. اخلاق خانواده ج ۳
۴۳	.....	۳/۴۳. اخلاق زن و شوهر و تنظیم خانواده
۴۴	.....	۴/۴۴. اخلاق زندگی
۴۴	.....	۵/۴۵. اخلاق و روابط اجتماعی

۳۲	.....	پیام‌های چهارده معصوم <small>علیهم‌السلام</small>
۳۳	.....	۸/۲۸. درسی از مکتب حسین <small>علیه‌السلام</small>
۳۳	.....	۹/۲۹. زندگانی امام جواد <small>علیه‌السلام</small>
۳۴	.....	۱۰/۳۰. مجموعه گفتار عاشورا
۳۵	.....	۱۱/۳۱. نهضت امام حسین <small>علیه‌السلام</small> و قیام توأیین
۳۵	.....	۱۲/۳۲. وقایع رمضان و شهادت علی <small>علیه‌السلام</small>
۳۶	.....	ت- زنان پاک، دانشمند و قهرمان
۳۶	.....	۱/۳۳. آمنه، مادر پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small>
۳۶	.....	۲/۳۴. بانوی شجاع، زینب کبری <small>علیها‌السلام</small>
۳۷	.....	۳/۳۵. حضرت خدیجه <small>علیها‌السلام</small> اولین زن مسلمان
۳۷	.....	۴/۳۶. زنان دانشمند و راوی حدیث
۳۸	.....	۵/۳۷. زینب قهرمان دختر علی <small>علیه‌السلام</small>
۳۹	.....	۶/۳۷. شخصیت زن مسلمان
۳۹	.....	۷/۳۹. فاطمه <small>علیها‌السلام</small> الگوی زن مسلمان
۴۰	.....	۸/۴۰. فاطمه <small>علیها‌السلام</small> دختر امام حسین <small>علیه‌السلام</small>
۴۲	.....	ث- اخلاق و آداب
۴۲	.....	۱/۴۱. اخلاق خانواده
۴۲	.....	۲/۴۲. اخلاق خانواده ج ۳
۴۳	.....	۳/۴۳. اخلاق زن و شوهر و تنظیم خانواده
۴۴	.....	۴/۴۴. اخلاق زندگی
۴۴	.....	۵/۴۵. اخلاق و روابط اجتماعی

- ۴۵ ..... ۶/۴۶. ازدواج و اخلاق خانواده.
- ۴۵ ..... ۷/۴۷. اسلام و مسائل جنسی و زناشویی.
- ۴۶ ..... ۸/۴۸. ای کاش می دانستم.
- ۴۷ ..... ۹/۴۹. پانصد حدیث منظوم اعتقادی و اخلاقی.
- ۴۷ ..... ۱۰/۵۰. پارسایی و شجاعت امام علی علیه السلام.
- ۴۷ ..... ۱۱/۵۱. چهارصد درس زندگی از امام علی علیه السلام.
- ۴۸ ..... ۱۲/۵۲. پیام های چهارده معصوم علیهم السلام.
- ۴۸ ..... ۱۳/۵۳. حقوق والدین و فرزندان.
- ۴۹ ..... ۱۴/۵۴. داستان های کودکی مردان بزرگ.
- ۴۹ ..... ۱۵/۵۵. راه جوان ماکن، باغذا و دواهای گیاهی.
- ۵۰ ..... ۱۶/۵۶. کودکی زنان و مردان بزرگ جهان.
- ۵۲ ..... ۱۷/۵۷. ما، یحناجه الشبیب (شبان).
- ۵۲ ..... ۱۸/۵۸. مقالات بانوان و دوشیزگان.
- ۵۳ ..... ۱۹/۵۹. نجات یافتگان.
- ۵۳ ..... ۲۰/۶۰. نیازهای جوانان.
- ۵۴ ..... ۲۱/۶۱. التوادر.
- ۵۴ ..... ۲۲/۶۲. وظایف زن و شوهر، ازدواج پایدار، پیشگیری از طلاق.
- ۵۵ ..... ج: امام زادگان و اصحاب معصومان علیهم السلام.
- ۵۵ ..... ۱/۶۳. زندگانی حضرت ابوالفضل علیه السلام.
- ۵۶ ..... ۲/۶۴. زندگانی حضرت عبدالعظیم علیه السلام.
- ۵۶ ..... ۳/۶۵. سلمان فارسی، استاندار مداین.

- ۴/۶۶. سلمان محمدی رضی الله عنه استاندار مداین ۵۷
- ۵/۶۷. فرزندان موسی بن جعفر رضی الله عنه و تذکره آقا علی عباس ۵۷
- ۶/۶۸. میثم تمّار بر چوبه دار ۵۸
- ۷/۶۹. میثم تمّار ۵۸
- ج- یادنامه ها ۵۹
- ۱/۷۰. زندگی نامه شهید حجت الاسلام محمد منتظری ۵۹
- ۲/۷۱. همراه صادق، خاطرات حجت الاسلام والمسلمین، احمد صادقی اردستانی ۵۹
- ۳/۷۲. یادنامه شهید، آیت الله سعیدی ۶۰
- ح- مسائل اقتصادی و اجتماعی ۶۱
- ۱/۷۳. توازن ثروت، در حکومت اسلامی ۶۱
- ۲/۷۴. طرح هایی از اقتصاد اسلامی ۶۲
- ۳/۷۵. مبانی اقتصاد اسلامی ۶۲
- ۴/۷۶. مستضعفین زمین ۶۳
- ۵/۷۷. مستضعفین جهان، از دیدگاه آیت الله منتظری ۶۳
- ۶/۷۸. نقش ثروت در پیشرفت اسلام ۶۳
- خ- ادب و هنر ۶۵
- ۱/۷۹. روش های تبلیغ و سخنرانی ۶۵
- ۲/۸۰. زیبایی شناسی و تصویرپردازی در قرآن کریم ۶۵
- ۳/۸۱. مشاعره جدید ۶۶
- ۴/۸۲. هنر تبلیغ و سخنرانی ۶۶

- د- مقدمه ها و تصحیح ها ۶۸
- ذ- نظریه ها، و مصاحبه های مطبوعاتی و تلویزیونی ۷۰
- ر- مقالات؛ قرآن کریم و معصومان علیهم السلام ۷۵
- ز- مقالات مختلف ۷۷
- ژ- آثار مخطوط ۸۵
- یادداشت ۸۶
- نمایه: اجازه ها، تقدیر نامه ها، کتاب ها ۸۹

www.ketab.ir

مقدمه

درباره مجموعه: «گلگشتی در بوستان صادق» که در برابر شما خواننده عزیز قرار دارد، توجه به نکات ذیل لازم است:

۱. این مجموعه، به توصیه چند تن از دوستان بزرگوار، به منظور حفظ آثار مکتوب این جانب از فراموشی و بلکه دسترسی افرادی که مایل به مطالعه آن‌ها هستند، پدید آمده است.

۲. در این مجموعه، فهرست یا نمایه‌ای از عناوین کتاب‌ها (تألیف و ترجمه) مصاحبه‌های (مطبوعاتی و تلویزیونی) و عناوین مقالات را ملاحظه خواهید نمود.

۳. تعداد زیادی از این مقالات، پس از انتشار در جراید سراسری و مجلات کثیرالانتشار، در کتاب‌های: «اخلاق خانواده ج ۲ و ۳ و ۴»، «امام حسین علیه السلام و عاشوراییان»، «زندگانی حضرت ابوالفضل علیه السلام»، «فاطمه دختر امام حسین علیه السلام»، «زیبایی‌های بهشت»، «ای کاش می‌دانستم»، «نجات‌یافتگان» و «با ما به کربلا بیایید» با اصلاحات و اضافات فراوان آمده است.

۴. کتاب‌های چاپ‌شده در ۸۲ عنوان با ۲۰/۸۹۹ صفحه و ۳۱۶/۷۲۰ نسخه، و تعداد مقدمه‌ها، مصاحبه‌ها و مقالات نیز ۱۶۹ و جمعاً ۲۵۱ مورد، به چاپ رسیده است.

۵. در عین حالی که برادران فاضل: عرفان صادقی‌فر (طلبه) و امیر

حیات بینی (فرهنگی) در جمع آوری این اثر بنده راتا حدی یاری داده اند، در مواردی هم دسترسی به تعدادی از مقالات حاصل نشد!

۶. بخشی از زندگی نامه این جانب را جمعی از دوستان، سال ۱۳۹۰، بخشی را سالنامه حرم امام خمینی علیه السلام، شماره ۴، خرداد ۱۳۹۵ و بخش دیگری را کتاب «همراه صادق» که طی ۲۹ جلسه مصاحبه با بنده صورت گرفته و آن را مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام در سال ۱۳۹۶ به چاپ رسانده، و نیز خلاصه ای را کتاب «اردستان نگینی بر انگشتر کویر»، تألیف مرحوم مرتضی شفیع اردستانی به چاپ رسانیده است.

۷. دسته بندی مطالب و موضوعات کتاب ها و مقالات بدین شرح است:
 الف) عقاید و کلام. ب) احکام. پ) پیام های پیامبر صلی الله علیه و آله و امامان علیهم السلام.
 ت) زنان پاکه و دانشمند و قهرمان. ث) اخلاق و آداب. ج) امام زادگان و اصحاب. چ) یادنامه ها و شهیدان. ح) مسائل اقتصادی و اجتماعی.
 خ) ادب و هنر. د) مقدمه ها و تصحیح ها. ذ) نظریه ها و مصاحبه های مطبوعاتی و تلویزیونی. ر) مقالات، قرآن کریم و معصومان علیهم السلام. ز) مقالات مختلف. ژ) آثار چاپ نشده. س) اجازات. ش) نقدیرنامه ها و عکس ها.
 ۸. طبیعی است که سطح مطالب مقالات و کتاب ها، با توجه به جوانی بنده (سال ۱۳۴۷) و شرایط زمانی، با روزگار بزرگ سالی متفاوت است؛ بدین خاطر، نقد دلسوزانه و علمی، موجب دعاگویی و سپاسگزاری خواهد بود، والسلام.

احمد صادقی اردستانی

هفتم فروردین ۱۴۰۳. ۱۵. رمضان ۱۴۴۵

نگاهی به زندگی نامه مؤلف

نگارنده، هفتم مهرماه سال ۱۳۲۳ خورشیدی، در «کچومثقال» که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به خاطر زادگاه بودن آیت الله سید حسن مدرّس «شهرک مدرّس» نام گرفته، واقع در ده کیلومتری جنوب شرقی اردستان از استان اصفهان، در خانواده‌ای مذهبی متولد شد. جدّ مادری او مرحوم حاج ملاصادق یعقوب زاده، روضه خوان اهل بیت علیهم السلام بود و نیز مکتبخانه‌ای داشت، که جوانان منطقه، برای آموختن گلستان سعدی، کتاب جوهری و قرآن در آن شرکت می‌کردند و گاهی بالغ بر پنجاه نفر می‌شدند.

چون وی فرزند و نوه اول خانواده بود، به خصوص مورد علاقه زیاد جدّ پدری خود، مرحوم ملا محمدعلی قرار داشت و با توجه به این ریشه خانوادگی، جدّ او امید و کوشش فراوانی برای نوه خود به کار می‌گرفت. به همین دلیل جدّ پدری، او را از پنج سالگی به خواندن و نوشتن واداشت، اما با توجه به نارسایی‌های مادی آن روزگار روستاها و این که کاغذ و مرکب رسمیت و عمومیت نداشت، ملا محمدعلی، خود قلم و مرکب تهیه می‌نمود، روی یک قطعه حلبی صاف سرمشق می‌نوشت و هر وقت احمد آن مشق را می‌نوشت، پدر بزرگ آن ورق حلبی را می‌شست و باز سرمشق دیگری برای نوه خود می‌نوشت و او تمرین خواندن و نوشتن می‌کرد.

اولین سرمشقی را، که جد پدری اش برایش نوشت، این اشعار «حافظ» بود:
 ستاره‌ای بدرخشید و ماه مجلس شد
 دل ریمده ما را، انیس و مونس شد
 نگار من که به مکتب نرفت و خط نوشت
 به غمزه مسئله آموز صد مدرّس شد.

احمد صادقی، از هفت سالگی به مدرسه رفت، و در کلاس‌های پنجم و ششم ابتدایی، صبح‌ها سرِ صف، قرآن می‌خواند و برای نماز ظهر و عصر هم پیش‌نماز محصلین شده بود. پس از پایان تحصیلات ابتدایی با وجود علاقه زیادی که وی به تحصیل علوم اسلامی داشت، به خاطر اشتغال به کشاورزی، این کار عملی نمی‌شد، ناچار چند سالی به کشاورزی و کمک به پدر پرداخت و پولی هم پس‌انداز کرد و در سال ۱۳۴۱ وارد حوزه علمی قم گردید.

تحصیل در قم

در قم، سال اول تحصیلی را به آموختن کتاب «جامع المقدمات» پرداخت و تعطیلات تابستان در کار کشاورزی به کمک پدر شناخت، اما در سال بعد، برای تهیه هزینه تحصیلی، تعطیلات تابستان را در تهران با کمک به کار ساختمان‌سازی پرداخت و بدین وسیله شرایط ادامه تحصیل را فراهم کرد. در سال ۱۳۴۳ مدرسه منتظریه قم (حقّانی) با برنامه‌ریزی جدید شهید، دکتر سید محمد حسینی بهستی، حاج آقا مهدی حائری‌تهرانی، حسین حقّانی، مدیریت شیخ محمد علی شیخ‌زاده و بعد مدیریت شهید علی قدوسی و مساعدت مالی مرحوم آیت‌الله حاج سید هادی میلانی، آغاز به کار کرد، در آنجا همراه علوم حوزوی، علوم جدید هم تدریس می‌شد، و احمد صادقی دومین طلبه‌ای بود، که بدان جاره یافت، و در سال اول، طلبه ممتاز شناخته شد و به او جایزه دادند.

از سال ۱۳۴۳ تا ۱۳۴۷ در آن مدرسه و حوزه کتاب‌های: سیوطی، مغنی، حاشیه ملا عبد الله، بخشی از «عروة الوثقی»، جلد اول شرح لمعه، منظومه سبزواری (منطق)، گلستان سعدی، کلیده و دمنه، تجوید، محاوره زبان عربی، درس‌های اخلاق، کلام و بالاخره انشاء و ادبیات فارسی را آموخت.

استادان

استادان وی در این علوم عبارت بودند از آیات: حیدر نظری، حاج شیخ احمد جنتی، حاج شیخ حسن تهرانی، محمدعلی گرامی، میرزا علی احمدی میانجی، حسن حسن‌زاده آملی، ابوالقاسم خزعلی، محمدرضا آدینه‌وند، حاج شیخ محسن حرم‌پناهی، دکتر احمد بهشتی، حاج میرزا علی مشکینی، حاج شیخ عباس تهرانی، شهید علی قدوسی، حاج شیخ یحیی انصاری شیرازی، حاج شیخ رحمت‌الله فشارکی، حاج آقا حسین فاطمی قمی، آیت‌الله حسینعلی منتظری و دیگران.

از سال ۱۳۴۸ جلد دوم «شرح لمعه - فقه» را نزد استاد: حاج شیخ جلال طاهر شمسی، «مکاسب شیخ انصاری» را نزد استاد علی مشکینی، محمدتقی ستوده، و غلامرضا صلواتی، «رسائل شیخ انصاری - اصول فقه» را نزد استاد ابوالقاسم خزعلی فراگرفت و هم‌زمان مدت شش سال در بحث‌های تفسیر قرآن استادان مشکینی و خزعلی و شیخ نعمت‌الله صالحی نجف‌آبادی حضور یافت و بهره‌های فراوان کسب کرد.

پس از خواندن «کفایة الاصول» و پایان دوره سطح نزد استادان آن روز: سید محمدباقر سلطانی طباطبایی، محمد فاضل لنکرانی و حسین وحید خراسانی از سال ۱۳۵۰، در درس خارج فقه و اصول و شرح نهج‌البلاغه استادان: حسین نوری همدانی، حاج شیخ جعفر سبحانی، و سید ابوالقاسم کوکبی، شرکت نمود و هم‌زمان به خواندن کتاب‌های

«شرح منظومه سبزواری - حکمت» نزد شیخ محمدعلی اسماعیلی پور و «فلسفتنا» نزد استاد دکتر احمد بهشتی پرداخت، و خارج فقه را نزد ناصر مکارم شیرازی، شیخ جعفر سبحانی، حاج شیخ کاظم تبریزی، حاج شیخ مرتضی حائری یزدی، حاج سید موسی شبیری زنجانی، حاج سید عباس خاتم یزدی، سید محمدرضا گلپایگانی و سید عبدالکریم موسوی اردبیلی، ادامه داد.^۱

روزگار مبارزه

در ماجرای خونین سال ۱۳۴۲، با توجه به اینکه وی در مدرسه فیضیه ساکن بود، از اول تا آخر درگیری و یورش کماندوها و مأموران دولتی در صحنه حضور داشت و مضروب گردید.^۲ در سال ۱۳۴۶ در یک مأموریت تبلیغی برای ماه مبارک رمضان در گرمسار مدتی از سوی ژاندارمری بازداشت شد، دیدار با تبعیدشدگان در طبس، آنازک نائین، داران و خمین؛ از تلاش‌های دیگر او بود، هم چنین طی یک مأموریت تبلیغی شش ماهه از سوی بیت امام خمینی (ره) به «کازرون» شیراز در سال ۱۳۵۱، چند بار از سوی شهربانی تحت تعقیب و فشار قرار گرفت.

در سال ۱۳۵۳ به خاطر سخنرانی‌های افشاگرانه علیه فساد حکومت وقت، و ترویج مرجعیت امام خمینی (ره) در تهران و «شهر ری»، چند ماه تحت تعقیب و متواری بود، و آخرین بار به سال ۱۳۵۷ در حکومت نظامی شاه در تهران، به خاطر سخنرانی و به راه انداختن تظاهرات در «شهر

۱. با پوزش از استادان بزرگوار، از به کار بردن القاب و عناوین مصطلح حوزوی خودداری شده است.

۲. شرح آن ماجرا، در روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۱ مهرماه ۱۳۸۸، شماره ۸۷۳۷، صفحه ۱۰ و کتاب: همراه صادق، مجموعه خاطرات آمده است.

ری» بازداشت شد و عصر روز ۱۱ بهمن ۱۳۵۷، یعنی روزی که قرار بود امام خمینی علیه السلام فردای آن از پاریس به میهن اسلامی بازگردد، از دادگاه نظامی رژیم شاه آزاد گردید.

آنگاه پس از همکاری با «کمیته استقبال از امام خمینی - ره» و پیروزی انقلاب اسلامی و مدت یک ماه اقامت در بیت تهران، به قم مراجعت کرد و برای حل مشکلات موجود، مأموریت‌هایی را به جزیره قشم، جیرفت، بیجار سنندج، حضور در جبهه‌های دفاع مقدس، از جمله عملیات فتح المبین (۱۳۶۱/۱/۲) و وزارت بهداشتی انجام داد، و تا سال ۱۳۶۸ در سمت‌های مختلف قضایی، هنری، ریاست دانشگاه تربیت معلم تهران (سال ۱۳۶۲) و دانشکده ادبیات و علوم انسانی آن دانشگاه، درحالی‌که به سال ۱۳۶۳ تأیید اجتهاد خود را از اساتید حوزه دریافت کرده بود، با تدریس در دانشگاه و همکاری فراوان با نهادهای انقلاب انجام وظیفه نمود.

اما از سال ۱۳۶۸ به بعد به خاطر اولویت دادن به امور علمی و فرهنگی جامعه اسلامی، به «قم» بازگشت و ضمن شرکت در حوزه درس خارج فقه حضرت آیت الله منتظری و تدریس در زمینه اخلاق و ۱۷ سال آموزش فن خطابه برای طلاب جوان و نیز همکاری با مراکز علمی و آموزشی و تبلیغی انجام وظیفه می‌نماید.

کار نویسندگی

استاد، کار نویسندگی را از سال ۱۳۴۷، با تشویق فراوان استادان حوزه شروع کرد، در جلسات مرحوم استاد مصطفی زمانی، محمدرضا حکیمی، زین العابدین قربانی، علی حجّتی کرمانی و دکتر احمد بهشتی حضور یافت، و کتاب «سلمان فارسی» اولین اثر تألیفی او، درحالی‌که ۲۳ سال داشت، به چاپ رسید.

البته، پس از پیروزی انقلاب اسلامی هم، ضمن مسافرت‌ها و مأموریت‌های مختلف داخل و خارج کشور، از مطالعه و تحقیق بازنایستاد، در مجلات و روزنامه‌ها، براساس نیاز جامعه اسلامی بیش از صد مقاله اخلاقی، تربیتی و اجتماعی نوشت، که بیشتر آن‌ها به صورت کتاب درآمده و به چاپ رسیده است.

باید اضافه کرد، که ایشان از همان اوایل تحصیل در حوزه علمیه قم، مقاله نویسی را در هفته‌نامه «ندای حق» چاپ تهران، سالنامه «پیام اسلام» چاپ قم آغاز کرد، و خود نیز با همکاری تعدادی از فضلاء جوان، نشریه هفتگی داخلی «مشعل» را طی یازده شماره، به سال ۱۳۴۴، در مدرسه «حقانی» قم منتشر ساخت، که به خاطر شرایط سیاسی آن روز تعطیل شد! به هر حال، عمدهٔ محصول حدود ۶۰ سال تحصیل و تدریس و تحقیق استاد در حوزه و دانشگاه، بیش از ۵۰ سال سخنرانی و تبلیغات اسلامی در بسیاری از شهرهای کشور، بیش از ۲۰۰ عنوان تألیف، ترجمه، تصحیح، مقدمه، مصاحبه و مقاله است، که به حسب تاریخ و عنوان، در ادامه ملاحظه خواهید نمود.